

Toldbuen

Holsted

Rapport for prøvegravning forud for bebyggelse

NÆM 2006:158

Næstved Museum 2006

Toldbuen, Holsted

Rapport for prøvegravning forud for bebyggelse

J.nr. NÆM 2006:158

04.05.07; Herlufsholm Sogn, Ø. Flakkebjerg Herred, Storstrøms Amt (tidl. Sorø)

Ved prøvegravning forud for byggemodning fremkom spredte anlægsspor, herunder to udaterede grøftforløb og en grube indeholdende sen østersøkeramik.

Arealets sydlige del kunne ikke undersøges, da det var træbevokset. På dette areal, der ligger over en gård fra før udskiftningen, kan derfor befinde sig spor, der kræver arkæologisk undersøgelse forud for destruktion i forbindelse med det kommende byggeri.

Stednavn: Toldbuen

Matrikel: 2da, Holsted By

4-cm kort: 1512 4 SV

Undersøgelsens baggrund

Forud for opførelse af nyt domicil til Vejdirektoratet, henvendte bygherrer sig til Næstved Museum for at få udført en arkæologisk forundersøgelse af arealet, der ligger inden for den gamle Holsted Landsby. Arealets størrelse (ca. 3.500 m²) bevirkede, at der var tale om en mindre forundersøgelse, og gravningen blev derfor finansieret af Næstved Museum.

Forundersøgelsen blev udført i perioden 23. til 25 august af BA Kim Christoffersen på den aktuelle matrikel. Maskinfører var Skipper Mortensen, Skippers Dræning. Ansvarlig leder var museumsinspektør Thomas Roland, Næstved Museum.

Topografi

Det undersøgte areal henlå på tidspunktet for undersøgelsen som ubebygget grund.

Det undersøgte areal afgrænses mod nord af grussti i forbindelse med parkanlæg, mod øst af Toldbuen og mod syd af Gl. Holstedvej. Mod vest afgrænses arealet af matrikel 4c og for den nordvestlige del af sti.

Arealet, der skråner let mod syd og vest, var træbevokset på den sydligste tredjedel, der derfor ikke kunne undersøges. Den øvrige del af arealet henlå med græs. Nordvest for det undersøgte areal falder terrænet mod en mindre sø, der har ligget centralt i den tidligere landsby.

Undergrunden bestod af rødgult til lyst grågult ler eller meget leret undergrundssand. Overjordens tykkelse varierede fra 30 til 45 cm og bestod af muld og sandblandet muld.

En nu nedrevet gård har ligget lige nord for det undersøgte areal, og et hjørne af denne gård synes vurderet ud fra kortmateriale at have ligget hen over det nordøstligste hjørne af det undersøgte areal. Det kan således formodes, at tegl, munkesten og kampesten fundet i den nordlige del af søgegrøfterne hidrører fra dette gårdsanlæg. En anden ligeledes nedrevet gård, synes ifølge udskiftningskortet fra ca. 1800, at have ligget delvist under den nu træbevoksede del af arealet i syd (jf. bilag).

Metode

Der blev anvendt rendegraver med planérskovl til at trække mulden af under overvågning. Der blev i alt udlagt 3 prøvegrøfter over arealet i retning SSØ – NNW. Prøvegrøfterne var af 1,50 m bredde (skovlbredde) og forskellig længde (op til 45 m) afhængig af arealets karakter. Afstanden mellem de parallelle grøfter var ca. 20 m.

De fremkomne fyldskift (A1-A14) blev alle snittet. De fleste blev tegnet i 1:20, ellers beskrevet. Søgegrøft 1, der indeholdt de væsentligste anlæg, blev indmålt i forhold til skelgrænser med målebånd og tegnet i sin helhed i 1:100. Tegningerne gengivet nedsat 50% i nærværende rapport. De øvrige grøfter er mere løseligt indmålt (skridtmål) og indtegnet på kort i 1:1000. Der må følgelig påregnes en vis usikkerhedsmargen i forhold til indmålingsmetoden.

Undersøgelsens resultater

Undersøgelsens resultater var sparsomme. Der fremkom i alt 14 anlæg, hvoraf kun et (A2) entydigt kan henføres til oldtiden. Der er tale om en grube, der indeholdt dyreknogler, lerklining og keramik i form af et ornamenteret sideskår, formodentlig sen østersøkeramik.

I grøft 1 blev foretaget en mindre udvidelse for at følge en gravet grøft (A3), der løb på tværs af søgegrøften. Et grøftforløb på 8-9 m blev afdækket. Der fandtes enkelte dyreknogler i overfladen. Der blev foretaget to snit i grøften, det ene, hvor dyreknoglerne var fundet (snit 2), men der fremkom ikke daterende materiale, ej heller noget moderne. I grøften, der var op til 50 cm dyb, sås aflejringslag og i snit 1 ligeledes nister af trækul og brændt ler.

I grøft 2 skar en lignende søgegrøften i en lidt sydligere position (A11). Også her fandtes knogler i overfladen, samt i fyld, men ikke andet daterende materiale. Der blev ikke foretaget udvidelse i forbindelse med denne grøft.

I øvrigt fandtes et antal anlæg, der kan tolkes som mulige rester af gruber. Fra et af disse anlæg (A9) blev taget en trækulsprøve. Der fandtes enkelte stolpehulslignende fyldskifter, samt to recente anlæg (A12 og A14).

Kommende arbejder

Ingen af de fremkomne anlægsspor foranlediger til yderligere undersøgelser. Det må dog bemærkes at den sydlige del, der ikke kunne undersøges p.gr.a. bevoksning, kan indeholde arkæologiske spor, der kræver undersøgelse forud for destruktion i forbindelse med det kommende anlægsarbejde. Dette ikke blot vurderet ud fra det tidlige kortmateriale, hvor én af Holsted Landsbys gårde fra før udskiftningen er beliggende på dette sted, men også fundet af et skår af østersøkarakter nær arealet, der kan foranledige til at forvente bebyggelsesspor fra vikingetid eller tidlig middelalder i umiddelbar nærhed. *Anlægsarbejde bør således ikke foretages på denne del af arealet uden forudgående kontakt til Næstved Museum.*

5. september 2006
Næstved Museum

Kim Christoffersen

Anlægsliste

Grøft 1

Muldlag: Ca. 30 cm. Mørk, gråbrun muld, let leret.

Undergrund: Rødgult til lyst grågult ler. I nordligste ende af grøften nedgravning med tegl, drænrør, trådhegn og søm.

A1 Grube?

Halvrundt anlæg der kommer ud fra østre profil, 70x66 cm, dybde 25 cm.

Fyld: Lyst, gråbrunt, let muldet ler med trækulsstumper og nister af brændt ler til bund.

Undergrund: Rødgult til lyst grågult ler.

A2 Grube

Rundt anlæg nær vestre profil, ca 3 m nord for A1, 86x76 cm, dybde 35 cm.

I overfladen ses knogle, trækul og en skørbrændt sten.

Fyld: Gråbrunt, let muldet ler med skørbrændte sten, nister af brændt ler og trækulsstumper/nister.

Undergrund: Rødgult ler.

x1-4: Ornamenteret sideskår (sen østersø), knogle fra svin, lerklining, trækulsprøve.

A3 Grøft

Et grøftforløb på 8-9 m afdækket. Løb på tværs af søgegrøft i retning SØ- NV.

Bredde 150- 210 cm, dybde ca. 50 cm.

I overfladen sås enkelte knogler.

Fyld: Gråbrun, sandet og leret muld, på steder med nister af brændt ler og trækulsstumper/nister.

Under øverste fyldlag et blandingslag med undergrundssand og muldede pletter/aflejringer.

Undergrund: Rødgult til lyst grågult, leret undergrundssand.

x5: Dyreknogler

A4 Stolpehul?

Stolpehulslignende fyldskifte Ø 30 cm, dybde 10 cm.

Fyld: Gråbrun sandet og leret muld med indslag af undergrundssand.

Undergrund: Rødgult leret undergrundssand.

A5 Stolpehul?

Stolpehulslignende fyldskifte Ø 30 cm, dybde 20 cm.

Fyld: Leret og sandet, gråbrun muld.

Undergrund: Rødgult til lyst grågult ler.

A6 Natur?

Et lidt diffust rundagtigt fyldskifte, ca. 32 cm Ø, også diffust i snit.

Leret og sandet, gråbrun muld blandet med rødgult til lyst grågult ler.

Grøft 2

Muldlag: I syd ca. 30 cm. Mørk, gråbrun muld, let leret. I nord ca. 25 cm mørk, gråbrun muld, let leret. Herunder et mellemlag, lidt lysere og mere sandet, gråbrun muld, ca. 20 cm.

Undergrund: Rødgult til lyst grågult, meget leret undergrundssand.

Lidt nord for midten af grøft 2, en gravet grøft på tværs, 90 cm dyb, 3,20 m bred. Drænrør i bund. Der ses tegl i fyldet.

I nordlig ende af grøft ses teglstumper og enkelte munkesten.

A7 Nedgravning

Ovalt anlæg, 48x32 cm, dybde 30 cm.

I overfladen ses lidt trækul.

Fyld: Gråbrun, leret og sandet muld med indslag af undergrundssand.

Undergrund: Rødgult, heterogent, meget leret undergrundssand.

A8 Bund af grube?

Ovalt anlæg, 88x62 cm, med stor sten i sydlig ende. Anlægget har kun ca. 2 cm dybde. I overfladen ses lidt trækul. Gråbrun, sandet og leret muld. Undergrund: Rødgult, heterogent, meget leret undergrundssand.

A9 Bund af grube?

Rundt anlæg, Ø 50 cm, med en del sten, synes ikke at være svedne. Dybde 18 cm. Fyld: Gråbrun, leret og sandet muld med trækulsstumper. Undergrund: Rødgult, heterogent, meget leret undergrundssand.

x6: Trækulsprøve

A10 Bund af grube?

Halvrundt fyldskifte der kommer ud fra østre profil, 115x80 cm, kun få cm dybt. Der ses lidt knoglestumper og nister af brændt ler. Endvidere lidt let svedne sten.

A11 Grøft

Grøft på tværs af søgegrøft 2. Bredde 185 cm, dybde 42 cm. Knogler i overfladen og i fyld. Der ses intet moderne. Fyld: Gråbrun, sandet og leret muld øverst, herunder blandingslag/aflejringslag (se tegning). Undergrund: Rødgult, meget leret undergrundssand.

x7: Dyreknogler

A12 Recent nedgravning

Næsten firkantet fyldskifte 130x110 cm. Dybde 40 cm. Fyld: Gråbrun, leret og sandet muld. Undergrund: Brungult, meget leret undergrundssand. Der ses lidt trækul i overfladen. I fylden få knoglestumper og tegl.

A13 Bund af grube?

Rundt fyldskifte Ø 50 cm, få cm dybt. Fyld: Gråbrun, sandet og leret muld med lidt nister af brændt ler og trækul. Undergrund: Rødgult til lyst grågult, leret undergrundssand.

Grøft 3

Muldlag: Mørk, gråbrun muld, let leret, ca. 25 cm. Mellemlag: Lidt lysere og mere sandet, gråbrun muld, ca. 20 cm. Undergrund: Rødgult til lyst grågult, meget leret undergrundssand. I nordlig ende af søgegrøft ses nedgravning af bygningsaffald (kampesten og tegl), 110 cm dyb. I bunden ses drænrør.

A14 Recent nedgravning

Halvrundt fyldskifte der kommer ud fra vestre profil, 25 cm dyb. Fyld: Gråbrun, sandet og leret muld. Der ses tegl i fyldet. Undergrund: Rødgult til lyst grågult, meget leret undergrundssand.

Fundliste

x1	Anlæg 2, Grøft 1 Knogle af svin, bl.a. kæbestykker. Brændt knogle. 1 flintafslag.	x4	Anlæg 2, Grøft 1 Trækul.
x2	Anlæg 2, Grøft 1 Lerklining.	x5	Anlæg 3, Grøft 1 Dyreknogler.
x3	Anlæg 2, Grøft 1 Keramik: 1 ornamenteret sideskår, Sen østersøkeramik?	x6	Anlæg 9, Grøft 2 Trækul
		x7	Anlæg 11, Grøft 2 Dyreknogler.

Tegningsliste

(Tegningerne gengivet nedsat 50% i nærværende rapport)

- T1** Grøft 1 (plan), 1:100
- T2** A1-4 (plan og snit), 1:20
- T3** A5-9 (plan og snit), 1:20
- T4** A10-14 (plan og snit), 1:20

NÆM 2006:158

Toldbuen

